

MADERN

J.Cor. 1959 registra *Madern* com a cognom d'un Ferrer de Reiners (Vallespir) i *Can Madern*, nom d'una casa del Pont, que és un veïnat de Reiners. *AlcM* inclou *Madern* com a nom de família existent a Figueras, Peralada, a diversos altres pobles de l'Empordà, a Maçanet de la Selva, Caldes Malav. i a Sabadell. Tot suggereix que havia existit un lloc o llocs amb aquest nom.

I en efecte en un doc. en llatí de 1086 s'esmenta una localitat *Materno*: es tracta d'un lloc prop de Castellfollit de Riu Bragós, poble al N. d'Anoia a la zona en contacte amb el Solsonès: «Ego Armaltrud don --- in com. Berguitano in ipso ter<mino> de Castrum Fulit --- in loco ubi d<icu>nt *Materno* ---» (llegit per J.Cor. a l'Arxiu de Solsona). Tot indica, a més, que representa el mateix lloc *Madreny*, que hom menciona en un doc. de 1280 (CCandi, *Misc. Hist.* II, 115, n. 271) juntament amb Talteüll i Biosca, tots dos pobles prop de Castellfollit de Riu B. Aquesta variant *Madreny* al costat de *Madern* potser vindria d'un **Madrèn* com *Gombreny* de *Gombrèn* (vegeu infra).

MADERNS

En un doc. de 1319 apareix un personatge, P. de *Maderns*, templer d'Horta (Miret, *TemplH*, 391) i Miret (ib. 172) ens informa que la comanda d'Aiguaviva del Temple, posseïa, en la parròquia veïna de Vilablareix (lloc a uns 7 k. de Girona), la capella de Santa Maria dels *Madrenchs*; el *DAG.* cita *Santa Maria de Madrenchs* d'un text del S. XVIII, mentre la *Gr.Enc.Cat.* es refereix a aquesta església com *Sta. Maria de Madrenys*, i la situa dins el terme del Pirelló, agregat de Vilablareix. Endemés, el *DAG.* dóna *Madrenys* com a cognom a Girona, i troba, també com a cognom, a Barcelona *Madrenchs* 1449 i *Madrens* 1469.

Notem també que D. Olivieri, *Dizion. de toponomast. lombarda* (Milano, 1961) duu *Maderno*, nom d'un llogaret de la comuna de Toscolano (Brescia), documentat com *Materno* 958 i 969, endemés, Olivieri considera la localitat *Magberno* (Pavia) una variant del mateix nom: **Maerno* (<*Maderno*) amb -*gb*- anti-hiàtica; i Pieri (*Top. Arno*, p. 286) inclou *Materno*, nom de dos llocs a la Toscana.

Tot indica que l'indret dit *Maderns*, prop de Vilablareix, havia esdevingut *Madrens* per metàtesi, i des d'aquest punt havia resultat d'una banda *Madrenys* i d'altra *Madrenchs*, i això paral·lelament als canvis que havia tingut *Cabrenç* (<CAPRENTIUS), nom de l'antic castell vallespirenc. Notem: *Cabrenç* 1141, 1385, etc., *Cabrenchs* 1427 i *Cabrenys* 1673 (veg. J.Cor., *E.T.C.* I, 36-37). Com hi nota J.Cor. aquest lloc es pronuncia *kabrèys* a la banda empordanesa i ha servit de batejar el poble de *Maçanet de Cabrenys*,

on s'havien establert els senyors de *Cabrenç*. Ja ens hem referit a la variant *Madreny* de *Madern* (supra).

Maderns té un parònim en *Mazers / Maders*, nom d'un castell al Departament de l'Erau. Hamlin (*Les noms de lieux l'Hérault*, Nîmes, 1988) ens dóna aquesta documentació: S. XI (castrum o casel) de *Madernis*, *Maderns*, *Mazerns*, i *Maders* 1571, 1590, etc.

De *Materna*, partida d'Alzira, ja se n'ha parlat prou a l'art. *Paterna*.; pron. *matérna* (J.Cor. 1962).

Materna és, a més, un lloc a la Toscana (Pieri, *Top del Arno*, 286), i notem que el NL *Meter* a Flandes oriental, prop d'Oudenarde, apareix com «villa *Materna* en territorio Brabantensi» en un text medieval i en d'altres escrits antics, *Materen* NL al departament fr. de Nord (al costat de Flandes), es grafia *Materna* 1183 i *de Maternis* c. 1174 (Aebischer, *Revue des études anciennes*, 31, 1929, 240). Interessa la var. en -e *Maderne*, nom d'un lloc a la prov. de Santander i dos altres indrets en el domini gallec (Mz.Pidal, *RFE* v, 240).

ETIM. La documentació antiga i la fonètica històrica remunten *Madern* a MATERNUS i *Materna* a MATERNA. La conservació de la -T- en *Materna* a Alzira i de la Toscana s'expliquen per la fonètica mossàrab i la toscana respectivament.

En llatí es donava MATERNUS, -NIUS com a NP (Schulze 382), i és possible que alguns dels noms esmentats el perpetuïn, però en general la variació entre -o i -a, *Madern(o)* i *Materna*, indiquen un origen adjectiu MATERNUS, -A 'maternal, heretat maternal, pertanyent a la mare'; cf. *villa Materna* del doc. de Flandes.

J.Cor., que ha tocat aquesta qüestió s.v. *PATERNA*, ha expressat l'opinió que en el cas de bona part dels NLL d'aquest origen, hi hauria contribuït un criteri religiós. Notem, amb aquest motiu, que tots els noms ací tractats, com ara *Madern*, *Madrens*, *Materna* i *Maderne* tenen homòlegs en els reflexos de PATERNUS, -A: *Riu o Puig de Padern* (Andorra); *Padern*, municipi lleng. de l'Aude (Sabarthès); *Paders*, poblet de Montesquiú (l'Erau);² una vintena de llocs dits *Paterno* a la Toscana (Pieri, *Top del Arno*, 286, 286), i en el domini cast.-gallec: *Padierno*, *Padiernos* (Salamanca), *Paderno* (Oviedo, Galícia), *Traspadierne* (Burgos), *Paterna* (València, Almeria, Huelva, Cádiz, Albacete), *Paderna* (Lugo), *Padierna* (Oviedo), etc. (Mz.Pidal, *Top. prerrom. hisp.*, Madrid, 1968, 28).

Tal com ho explica J.Cor. en aquests noms derivats de PATERNUS / MATERNUS, hi haurien contribuït dos corrents: un de civil, referent a l'herència paterna / maternal, i un altre de religiós, en al·lusió a Déu lo Pare / a la Mare de Déu; aquest darrer corrent, com ens diu el mestre, es concretava partint de les imatges de Déu / de la Verge entronitzades en els altars (vegeu més sobre aquest punt, s. v. *PATERNA*). Així, doncs, (IMAGO) MATERNA, dita d'un temple